

Pregled rada antirabične stanice Zavoda za javno zdravstvo Osječko-baranjske županije od 1991. do 2007. godine

Valek I, Milas J, Kozul K, Sabo A, Guksić M, Kovač Z, Dijanić T, Šimović G, Čavar Lj, Gavran M
Zavod za javno zdravstvo Osječko-baranjske županije

Sažetak

U Osijeku je 1923. godine osnovan i otvoren Dom narodnog zdravlja. U sklopu Doma zdravlja je 1. lipnja 1928. godine otvorena antirabična stanica koja od tada bez prekida radi sve do današnjih dana. Broj godišnje pregledanih ugrizenih osoba u antirabičnoj stanici od prvoga se dana njenog djelovanja pa sve do danas nije previše mijenjao, između 500 do 800 ozljeđenih osoba godišnje. U ovom je radu prikazan rad antirabične stanice od 1991. do 2007. godine. Prosječno godišnje antirabičnu stanicu posjeti 646 ugrizenih osoba, 495 (74,4%) ih se pregleda bez cijepljenja. Godišnje prosječno 495 (76,7%) poznatih životinja nanese ozljedu (skupina D), a cijepi ih se 19 (3,9%). Dokazano bijesna životinja (skupina A) prosječno godišnje ugrize ili bude u dodiru s osobom koja se javila u antirabičnu stanicu u 20(3,3%) slučaju, a cijepi ih se 92%. Osobe koje je ugrizla nepoznata životinja (116, 19,3%) iz skupine C cijepi se u 80,8% slučajeva. Pas je u 81,2% slučajeva životinja zbog koje je zatražena zdravstvena zaštita, zatim slijedi mačka u 12,4% slučajeva. Od prosječnog godišnjeg broja ugriza pasa (488) poznato je prosječno godišnje 402 (82,4%) pasa, a od toga broja cijepljeno ih je samo 157 (39,1%). Ovaj podatak upućuje na slabu procijepljenost pasa u Osječko-baranjskoj županiji. Ovaj podatak upućuje na slabu procijepljenost pasa u Osječko-baranjskoj županiji. Suradnja je s veterinarskom službom bez većih poteškoća čija je uloga velika u cjelokupnom nadzoru nad bjesnoćom.

Bjesnoća ili rabies je smrtonosna, akutna i progresivna virusna bolest centralnog živčanog sustava čiji se uzročnik prenosi sa životinje na životinju u prirodi, a na čovjeka ukoliko dođe do ugriza ili kontakta sa slinom zaražene životinje. U čovjekovom okruženju pas je najčešći izvor zaraze. Prvi zapisi o slučajevima bjesnoće u ljudi, nastali 2000 godina prije Krista na području Mezopotamije i Egipta i drugih tadašnjih civilizacija, napominju da ova bolest nastaje nakon ugriza životinje, ima dramatičan tijek i uvijek smrtni ishod.¹ Suvremeni način borbe protiv ove strašne zaraze započinje još u 19 stoljeću kada Pasteur prvi puta primjenjuje cjepivo u 9 godina staroga dječaka.² Pasteur također predlaže da se uvede i cijepljenje pasa.³ Nažalost, to je tek započelo 1920. godine.⁴ Danas se u sprečavanju zaražavanja ljudi širom svijeta primjenjuju cjepiva proizvedena na humanim diploidnim stanicama (HDCV) i ona proizvedena na pilećim embrijima (PCECV). Obje vrste cjepiva su 100% zaštitne ukoliko se primjene na vrijeme. Za primjenu ovoga cjepiva ne postoji kontraindikacija. Pored toga, sve zemlje Europske unije u našem okruženju provele su cijepljenje divljih životinja te je mogućnost silvatične bjesnoće vrlo mala. Nažalost, to se u Hrvatskoj još uvijek nije napravilo.

Zavod za javno zdravstvo Osječko-baranjske županije (ZZJZ Osijek) ima 80 godina staru antirabičnu stanicu. Osnovana je 1928. godine o čemu postoje pisani tragovi (slika 1).

Slika 1. Novinski članak iz „Hrvatskog lista“, svibanj 1928. godine.

Uspješno liječenje

Ovaj su mjesec došle na liječenje u Antirabičnu stanicu već 73 osobe iz šire osječke okolice, pa i iz bačkoga i srijemskoga područja, kako bi se liječile od bjesnoće. Najviše ih je došlo na cijepljenje i liječenje od ugriza pasa, mačaka, goveda (zbog trošenja mliječnih proizvoda), a jedan i od ugriza svinje. Sve su osobe otpuštene zdrave. Sada se pokazuje kako je otvaranje ove ustanove u gradu bilo prijeko potrebno (prije se moralo ići u Zagreb). Naša Antirabična stanica djeluje od 1. lipnja prošle godine, od kada je kroz nju prošlo više od 600 osoba.

(»Hrvatski list«, svibanj 1929.)

Pripremio: **E.HEINE**

Tijekom 80 godina i različitih političkih uređenja mijenjalo se i područje koje je gravitiralo ovoj stanici. ZZJZ Osijek tek od 1991. godine ima za cijeli sadašnji prostor županije obrađene podatke o bjesnoći. Nažalost, zagubljena je dokumentacija koja u vremenu prije 1991. godine postojala u arhivama nekih domova zdravlja, u čijemu su sastavu bili i tadašnji epidemiološki odjeli.

Podaci i izvješća o ugrizenim osobama i poduzetim mjerama vode se na obrascu koji je propisala RH. Tako je potrebno voditi ne samo podatke o ugrizenjima, nego i o životinji koja je nanijela ozljedu. Određeni su i načini postupanja koji su u bitnome određeni životinjom koja je nanijela ozljedu. Prema tome obrascu životinje su podijeljene u četiri skupine: skupina A označava životinje u kojih je dokazana bjesnoća, skupina B su životinje sumnjive na bjesnoću, skupina C su nepoznate životinje i skupina D su poznate životinje.

Od 1991. do 2007. godine se broj pregledanih osoba u antirabičnoj stanici kreće od 545 do 756 osoba, odnosno prosječno godišnje pomoć zatraži 646 osoba (tablica 1). Prosječno se godišnje cijepi 133 (22,1%) osobe. Ne cijepi se sve osobe koje je ugrizla životinja iz skupine A ili B budući da su neke osobe bile u takvom kontaktu s bijesnom životinjom ili sumnjivom na bjesnoću da nije postojala mogućnost njihove zaraze. Cijepljeno je prosječno godišnje 18 (92%) i 3 (77,9%) osobe koje su ugrizle ili su bile u nezaštićenom kontaktu sa životinjama iz skupina A ili B. Za ugrizene iz skupine C, za koje također vrijedi pravilo da se cijepi, procijepljeno je godišnje prosječno 94 (80,8%) osobe, dok je ostatak bio u neizravnom kontaktu. Cijepilo se 18 (3,9%) osoba koje je ozlijedila poznata životinja budući da je ugriz bio za dijelove tijela za koje je potrebno provesti neodgodivo cijepljenje zbog mogućnosti vrlo kratke inkubacije.

Tablica 1. Prosječan godišnji broj ugrizenih i cijepljenih osoba u antirabičnoj stanici ZZJZ Osijek od 1991. - 2007. godine.

skupina životinja	broj i % slučajeva	broj i % cijepljenih
A	20 (3,3)	18 (92,0)
B	4 (0,7)	3 (77,9)
C	116 (19,3)	94 (80,8)
D	462 (76,7)	18 (3,9)
ukupno	602	133 (22,1)

Pas je životinja koja je najčešće nanijela ozljedu. Od ukupnog broja ugriza ili kontakata osoba sa životinjom pas prosječno godišnje od 1991. do 2007. godine ugrize 488 (81,2%) osoba. (tablica 2) Obzirom da je vlasnik psa bio poznat i pas se mogao staviti pod nadzor, prosječno se godišnje pregleda 389 (87,1%) ugrizenih osoba, a naknadno još prosječno 13 osoba koje su započele se cijepljenjem, ali se nakon treće doze saznao vlasnik psa te je cijepljenje prekinuto. To znači da su poznata prosječno godišnje 402 (89,9%) psa koja su nanijela ozljedu od ukupnog broja različitih životinja koje su nanijele ozljedu. Od prosječnog godišnjeg broja od 136 životinja zbog kojih je poduzeto cijepljenje ugrizenih osoba, 86 (63,2%) su psi kojima nije bio poznat vlasnik te nisu mogli biti stavljeni pod nadzor. Imunoglobulini su se davali osobama koje je ozlijedila dokazano bijesna životinja (skupina A) te je provedena i aktivna i pasivna zaštita (cjepivo i imunoglobulin). U tom slučaju prosječno godišnje mačka nanosi više ozljeda, odnosno prosječno godišnje 2 (50%) mačke budu bijesne.

Tablica 2. Godišnji prosjek poduzetih mjera prema ugrizenim osobama u antirabičnoj stanici ZZJZ Osijek obzirom na vrstu životinje koja je nanijela ozljedu za razdoblje od 1991. 2007. godine.

životinja	necijepljeni (%)	cijepljeni - broj primljenih doza		imunoglobulini (%)	ukupno (%)
		<=3 (%)	4=> (%)		
pas	389 (87,1)	13 (70,4)	86 (63,2)	2 (33,3)	488 (81,2)
mačka	42 (9,5)	4 (22,5)	28 (20,6)	3 (50,0)	74 (12,4)
štakor	6 (1,2)	0 (1,4)	8 (6,1)	0 (0,0)	14 (2,3)
svinja	3 (0,6)	0 (0,0)	1 (0,4)	0 (0,0)	3 (0,5)
ostali	7 (1,6)	1 (5,6)	13 (9,7)	1 (16,7)	22 (3,6)
Ukupno	447	18	136	6	602

Prosječno se godišnje pregleda 447 (74,4%) ugrizenih osoba u antirabičnoj stanici ZZJZ Osijek bez poduzimanja specifičnih mjera zaštite budući da su poznate životinje koje su nanijele ozljedu, odnosno da ih je bilo moguće staviti pod veterinarski nadzor (tablica 2). Gotovo svaka peta osoba (136 (22,6%)) je primila četiri doze cjepiva, a od toga još je 5 (0,7%) osoba primilo imunoglobulin. Pas kao životinja koja je prosječno godišnje najčešće nanosila ozljedu zbog koje je bila potrebna specifična zaštita (86 (17,6%)), najveći je udio cijepljenih osoba koje je ozlijedila neka od životinja u skupini „ostali“ (u pravilu lisica), 13 (61,6%).

Tablica 3. Godišnji prosjek poduzetih mjera prema ugrizenim osobama u antirabičnoj stanici ZZJZ Osijek za razdoblje od 1991. 2007. godine.

životinja	necijepljeni (%)	cijepljeni - broj primljenih doza		imunoglobulini (%)	ukupno (%)
		<=3 (%)	4=> (%)		
pas	389 (79,8)	13 (2,6)	86 (17,6)	2 (0,3)	488 (81,2)
mačka	42 (56,9)	4 (5,4)	28 (37,7)	2 (3,0)	74 (12,4)
štakor	6 (39,3)	0 (1,8)	8 (58,9)	0 (0,0)	14 (2,3)
svinja	3 (83,3)	0 (0,0)	1 (16,7)	0 (0,0)	3 (0,5)
ostali	7 (33,7)	1 (4,7)	13 (61,6)	1 (3,5)	22 (3,6)
Ukupno	447 (74,4)	18 (3,0)	136 (22,6)	6 (0,7)	602

Od prosječnog godišnjeg broja ugriza pasa (488) poznato je prosječno godišnje 402 (82,4%) pasa, a od toga broja cijepljeno ih je samo 157 (39,1%). Ovaj podatak upućuje na slabu procijepljenost pasa u Osječko-baranjskoj županiji.

Antirabična stanica u Osijeku obavlja vrlo delikatan posao jer pogreške ne smije biti. Svaka pogreška završava smrću ugrizene osobe ukoliko je životinja bijesna. Postojanje velikog broja pasa lualica upozorava na potrebu bolje skrbi za naše životinje, kućne ljubimce. Nažalost, u posljednjih se godina broj pasa lualica povećava. Također i nažalost, u Osječko-baranjskoj županiji ne postoji organizirana šinterska služba, nego je nadzor nad psima lualicama prepušten različitim udrugama i dobroj volji veterinarske službe što je nedopustivo. Obzirom na posljedice za ugrizenu osobu, psi lualice ne predstavljaju veći problem zdravstvenoj službi ukoliko se osoba javi. Potencijalni problem pasa lualica nastaje kada se ugrizene osobe iz bilo kojih razloga ne jave u antirabičnu stanicu čime svoj život dovode u pitanje. Teško će se moći pomoći ugrizenoj osobi ukoliko se ona kasno javi u antirabičnu stanicu. Posljednji umrli od bjesnoće u Hrvatskoj bijaše davne 1964. godine.

Literatura

1. Wiktor T. Historical aspect of rabies treatment. U: Koprowski H, Plotkin SA. World's Debt to Pasteur. New York, Alan R. Liss, 1985;141-51.
2. Baklajić Ž. Bjesnoća (rabies). U: Ropac D. Epidemiologija zaraznih bolesti. Zagreb, Medicinska naklada 2003;354.
3. Plotkin SA, Koprowski H, Rupprecht CE. Rabies vaccines. U: Plotkin S, Orenstein W, Offit P. Vaccines. 8. izdanje, Saunders Elsevier 2008;706.
4. Umeno S, Doi Y. The study on the anti-rabic inoculation of dogs and the results of its practical application. Kitasato Arch Exp Med 1921;5:89.

Kontakt

Dr. Ivan Valek, specijalista epidemiolog
 Franje Krežme 1, 31000 Osijek

Zavod za javno zdravstvo Osječko-baranjske županije, Služba za epidemiologiju
Telefon: 00385 31 225711
Telefaks: 00385 31 206870
e-mail: ivan.valek@zzjzosijsk.hr